

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/312630765>

Türkiye ve ABD ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi açısından karşılaştırılması

Article · September 2012

CITATIONS

25

READS

3,200

1 author:

Zafer kuş

Ahi Evran Üniversitesi

54 PUBLICATIONS 422 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

The Effects of Computer Based Instructional Materials Used In Social Study of Sixth Grade Students' Attention and Motivation Levels [View project](#)

Türkiye ve ABD İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerler Eğitimi Açısından Karşılaştırılması*

Zihni MEREY^a
Gazi Üniversitesi

Zafer KUŞ
Ahi Evran Üniversitesi

Kadir KARATEKİN
Kastamonu Üniversitesi

Öz

Bu araştırmanın amacı Türkiye ve ABD sosyal bilgiler öğretim programlarını değerler eğitimi açısından karşılaştırmaktır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması modelindedir. Veriler her iki ülkenin ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarından doküman incelemesi yöntemi ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında duyarlılık, sorumluluk, dayanışma, bilimsellik, yardımseverlik, vatanseverlik gibi bireysel ve toplumsal değerlerin daha çok vurgulandığı; ABD sosyal bilgiler öğretim programlarında ise duyarlılık, bilimsellik, sorumluluk, yardımlaşma, gibi bireysel ve toplumsal değerlerin yanında bireysel haklara saygılı olma, çeşitlilik (farklılık), kamu yararı, çatışmaları önleme gibi demokratik değerlerin de sıkça vurgulandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Değerler, Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Programı, ABD, Türkiye.

Değer bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır. Değerler, bir toplumda yaşayan bireylerin istenilen veya istenilmeyen, iyi ve kötü, güzel veya çirkin ne olduğunu belirlemeye yönelik olarak kullandıkları standartlardır (Güngör, 1978). Kısaca, değerler insan davranışlarının değerlendirilmesinde kullandığımız standartlardır (Chapin, 2009; NCSS Task Force, 1989; Van Cleaf, 1991; Zarrillo, 2004).

Toplumsal denetim mekanizmalarından en önemlisi toplumsal değerlerdir, değerler toplumsal bü-

tünlüğün bütünleyicisi ve ayrılmaz öğelerindedir. Toplum içinde bir uyum sağlayabilmek ve toplumu aynı amaç etrafında toplayarak aynı hedefe yönlendirmek için eğitim sistemi içine girecek olan her bireye bir takım değerlerin kazandırılması gerekmektedir. Böylece toplumun sahip olduğu değerler ve kültür birikimi kuşaktan kuşağa aktararak korunması sağlanacaktır (Tezcan, 1991). Değerler, toplumsal hayatımızdaki öneminden hareketle bugün birçok devletin eğitim sistemleri içerisinde yerini almıştır. Başta sosyal bilgiler eğitiminde önde gelen ABD’de hazırlanmış olan sosyal bilgiler öğretim kılavuzunda (National Council for the Social Studies [NCSS], 1994, 2010) ne tür değerlerin okullarda öğretilmesi gerektiği açık bir şekilde ifade edilmiştir. Türkiye’deki sosyal bilgiler programlarında da doğrudan verilmesi gereken değerler, ilgili öğrenme alanları ile ilişkilendirilerek verilmiştir.

Değerlerin ve kültürün gelecek nesillere aktarılmasında değerler eğitimi önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de değerler eğitimine özel bir önem veril-

* Bu çalışmanın özeti 26-28 Ekim 2011 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi’nde düzenlenen Değerler Eğitimi Sempozyumu’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

a Zihni MEREY Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Anabilim Dalında araştırma görevlisidir. Çalışma alanları arasında vatandaşlık eğitimi, İnsan hakları (çocuk hakları), demokrasi eğitimi, sosyal bilgiler eğitimi ve değerler eğitimi yer almaktadır. İletişim: Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler ABD 06400 ANKARA. Elektronik Posta: zihni-merrey@yahoo.com Tel. +90 312 229 8206.

diği bir gerçektir. 2005 yılından itibaren uygulamaya konulan 4-5 ve 6-7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler ve değerlerin eğitimi, ayrı bir başlık altında ele alınmış ve öğrenciyeye verilmesi gereken değerler belirlenmiştir (Keskin, 2008; MEB, 2011a, 2011b; Yel ve Aladağ, 2009). Programda yer alan değerler; *aile birliğine önem verme, Türk büyükelrine saygı, adil olma, bağımsızlık, barış, özgürlük, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, doğal çevreye duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, temizlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, bayrağa, İstiklal Marşına saygı, hak ve özgürlüklere saygı, farklılıklara saygı, sevgi, doğa sevgisi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverliktir* (MEB, 2011a, 2011b). 2004 yılında yayınlanan bu program, Cumhuriyet dönemi ilkökul, ortaokul ve ilköğretim okulu sosyal bilgiler öğretim programları içinde değerler eğitimine doğrudan yer veren ilk programdır (Keskin). İlköğretim sosyal bilgiler öğretim programının yanı sıra, 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda da değerler eğitimi vurgulanmıştır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda “Türk milletinin millî, ahlâki, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren” yurttaşlar olarak yetiştirilmesinde değerler eğitiminin gerekliliği vurgulanmaktadır. Ayrıca sosyal bilgiler programının açıklamalar kısmında da aşağıda görüldüğü gibi değerler eğitimine vurgulamalar yapılmıştır. *Millî bilinç ve tarih duyarlılığı ve vatan sevgisi (2.madde); bilimsel yöntem (5.madde); değerleri açıklamak, ahlâki muhakeme ve değer analizi (9.madde); demokratik beceri ve değerlere sahip, bilimsel düşünmeye açık, insan haklarına saygılı, işbirliği içinde çalışabilen, cumhuriyet sevgisi gelişmiş, haklarını bilen ve sorumluluk sahibi Türk vatandaş yetiştirme (11.madde); tarihsel duyarlılığı geliştirme, Türk milletine, Türk bayrağına, Türk ordusuna ve vatanına hizmet eden kişilere sevgi, saygı ve takdir duygularını geliştirme, millî ve dini bayramlara dair değerler ve Atatürk’ün “Yurtta sulh, cihanda sulh” barış anlayışı (12.madde); Öğrencilerin doğal ve tarihi çevreyi koruma bilinci edinmeleri, sanat zevki ve estetik duygularını geliştirme (13.madde); millî, ahlâki, insanî, manevî, kültürel değerler benimseme Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirme (14.madde).*

Programın amaçlar kısmında 10, açıklamalar kısmında ise 8 değere vurgu yapılmıştır. Her iki kısımda ortak olan değerler *bilimsellik, dayanışma, yardımlaşma, duyarlılık, estetik, saygı, sevgi, sorumluluk ve vatanseverliktir*. İlköğretim 4-7. sınıflar için hazırlanan programda dördüncü sınıfta 11, beşinci sınıfta 8, altıncı sınıfta 6 ve yedinci sınıfta ise 7 de-

ğere yer verilmiştir. Programın amaç ve açıklamalar kısımları ile sınıflar bazında verilen yer verilen değerlerin örtüştüğü görülmektedir (Keskin, 2008; MEB, 2011a, 2011b).

Toplumsal yapı ve kültürel kodlarımızın farklı olmasına rağmen, hem toplumsal hem de evrensel olarak ABD ile birçok ortak değere sahip olduğumuz bir gerçektir. Ancak Amerika’daki sosyal bilgiler eğitiminde bireysel değerlerden ziyade toplumsal ve demokratik değerlerin öne çıktığı görülmektedir. Parker’a (2009) göre toplumsal değerlerden bireysel değerlere doğru hareket ettiğimizde sosyal bilgiler eğitiminin rolü belirginleşir. Çünkü bireysel değerler, bireyin kendi yaşantısındaki karar sürecindeki değerlerdir. Bu nedenle sosyal bilgiler programı bireysel değerleri destekleyebilecek bir yapıdan ziyade genel değerleri destekleyecek bir yapıda olmalıdır.

ABD ilköğretim programlarında değerler eğitiminin çok önemli bir yeri vardır. Değerler eğitimi Yurttaşlık Eğitimi Merkezi tarafından belli standartlara oturtulmuştur. Belirlenen bu değerler sosyal bilgiler öğretiminde temel değerler olarak alınmış ve ayrıca ilköğretim okullarında temel değerler olarak öğretilmesi önerilmiştir. Bunlar; *bireyin temel hak ve özgürlükleri (yaşama hakkı, özgürlük... vb), mutluluğun peşinde koşma, adalet, fırsat eşitliği, çeşitlilik (diversty), doğruluk, vatanseverlik ve sorumluluktur* (Chapin, 2009; Chapin & Messick, 2002; Hoge, Field, Foster ve Nickell, 2004; Parker, 2009; Seefeldt, 1997; Van Cleaf, 1991; Zarrillo, 2004). Bu değerlerin Amerikalılar arasında temel değerler olduğu genel bir görüştür (Parker). Bu demokratik değerlerin felsefi temelleri; bağımsızlık bildirgesine (Declaration of Independence), Amerika Anayasasına (Constitution of the United States), Haklar Bidirgesine (Bill of Rights), The Seneca Falls Resolution, Jr. Martın King Luther ve Abraham Lincoln demeçlerine dayanmaktadır (Parker). Amerika çok uluslu bir yapıda olduğu için, devlet toplumsal yapısı, demokratik değerler üzerinde inşa edilmiştir.

Yukarıda ifade edilen demokratik değerler dışında; Amerika’da açık fikirlilik, adil olma, adalet, anayasa, bakış açısı, beynelmilel, birlik olma, özgürlük, çoğulculuk, demokrasi, düzen, eşitlik, etkililik, gizlilik, güvenilirlik (güvenilir olma), hükümet, işbirliği, millet olma, kararlara katılma, kendini disipline etme (özdenetim, özgüven) otorite, özgürlük, öz saygı, sadakat (bağlılık), saygı, güvenlik, çatışmaları önleme, güç, hoşgörü, onur (itibar), liderlik, sivil toplum, uzlaşma, yurttaş olma gibi bir takım değer ve değerlerle ilgili kavramlarında değişik öğretim kademelerinde öğretilmesi tavsiye edilmektedir (Ellis, 2002; Sunal ve Haas, 2005).

Ayrıca NCSS (1994, 2010) tarafından hazırlanan National Curriculum Standarts for Social Studies: A Framerwork for Teaching, Leraning and Assessment (Sosyal Bilgiler İçin Ulusal (Milli) Program Standartları: Öğrenme, Öğretme ve Değerlendirme İçin Bir Taslak) kitabında 4 tür değerler kategorisinin öğretilmesi tüm eyaletlere önerilmektedir. Bunlar: 1. Bireysel haklar (insan onuru, özgürlük, güvenlik, fırsat eşitliği, adalet, gizlilik, özel mülkiyet hakkı); 2. Bireysel özgürlükler (politik süreç katılımı özgürlüğü, inanç özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, vicdan özgürlüğü, toplanma özgürlüğü, araştırma özgürlüğü, ifade özgürlüğü). 3. Bireysel sorumluluklar (insan yaşamına saygı, başkalarının hakkına saygı, farklı bakış açılarına tolerans, dürüst olmak, merhametli olmak, kendini kontrol etmek, demokratik süreçlere katılmak, başkalarının mülkiyetine saygı, kamu yararına çalışmak) 4. Sosyal durumlara, inançlara ve devlete dair değerler (kabul edilen yasalara ihtiyaç, azınlıkları korumak, hükümetin seçimle işbaşına gelmesi, devletin bireysel hakları koruyup saygı duyması, devletin bireysel özgürlükleri koruması ve saygı duyması, devletin kamu yararı için çalışması, devletin vatandaşlara özgürlüğü garanti etmesi).

Görüldüğü gibi her iki ülkenin sosyal bilgiler öğretim programında değerler eğitime yer verildiği bir gerçektir. Literatür incelendiğinde, değerler eğitimi ile ilgili (Akengin, Tuncel, Şirin ve Sargin, 2009; Baydar, 2009; Bennett, 2006; Brady, 2011; Demircioğlu ve Tokdemir, 2008; Demirhan Işcan, 2011; Dilmaç, 2007; Dilmaç ve Ekşi, 2007; Doğanay, 2006 ; Ekşi, 2003; Kale, 2007; Kan, 2010; Kattılmış, Ekşi ve Öztürk, 2010; Kenan, 2009; Kincal ve Işık, 2005; Koç, 2007; Lapega ve ark., 2011; Sarı, 2005; Tezgel, 2006; Topkaya ve Yavuz, 2011; Tozlu ve Topsakal, 2007; Yiğittir ve Öcal, 2011; Wasburn, 1997; Xiaoman, 2006) pek çok araştırma yapılmıştır. Türkiye'de son on yılda değerler ile ilgili olarak çalışmaların yoğunlaştığı görülmektedir. ABD'de ise değerler eğitimi çalışmalarını daha gerilere götürmek mümkündür. Ancak değerler eğitimi ile ilgili ilköğretim düzeyinde karşılaştırmalı yapılan araştırmaların yok denecek kadar az olduğu göze çarpmaktadır. Bu açıdan değerler eğitiminin her iki ülkenin öğretim programlarında ne ölçüde yer aldığı ve hangi değerlerin ön plana çıkarıldığı tespit edilmesinin bu alanda bulunan eksikliğin giderilmesine katkı yapacağına inanılmaktadır. Ayrıca ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarında değerlerin yer alma düzeylerinin bilinmesinin gelecekte yapılacak olan çalışmalar için faydalı olacağı düşünülerek bu araştırma gerçekleştirilmiştir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması modelindedir. Durum çalışması, doğal ortamlarında tek veya küçük bir grubun sosyal olgusunu anlamayı amaçlayan bir araştırma stratejisidir. Buradaki amaç, örneğin detaylı bir şekilde betimlenmesini sağlamaktır (Bloor ve Wood, 2006). Bu anlamda Türkiye ve ABD sosyal bilgiler öğretim programları birer olgu olarak düşünülmüş ve duruma ilişkin sonuçlar ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ilköğretim I. Kademe (4/5 sınıf) ve II.Kademe (6/7 sınıf) sosyal bilgiler ders programlarının son baskıları incelenmek üzere ele alınmıştır. Araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 28.12.2010 gün ve /190118 sayılı kararı ile kabul edilmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı tarafından 2011'de tekrar gözden geçirilerek güncellenmiştir. Türkiye sosyal bilgiler öğretim program kitapları alınmıştır. Amerika Birleşik Devletlerinde ise eyaletler arasında sosyal bilgiler ders programlarında belli standartların olmayışı ve birbirinden farklı kazanım ve uygulamaların olmasından dolayı NCSS (National Council for the Social Studies) tarafından 1994'te hazırlanmış olan ve 2010'da tekrar revize edilerek tüm eyaletlere tavsiye edilen National Curriculum Standarts for Social Studies (Expectations of Excellence) National Council for the Social Studies ve National Curriculum Standards for Social Studies: A Framerwork for Teaching, Leraning and Assessment (Sosyal Bilgiler İçin Ulusal (Milli) Program Standartları: Öğrenme, Öğretme ve Değerlendirme İçin Bir Taslak) sosyal bilgiler öğretim programı incelemeye tabi tutulmuştur. Durum çalışmalarında sıklıkla sınırlandırılmış bir sistem araştırılması betimlerin (Bloor ve Wood, 2006). Bu anlamda çalışmada içerik analizi kapsamında Türkiye'den ilköğretim I. Kademe (4/5 sınıf) ve II. Kademe (6/7 sınıf) sosyal bilgiler ders programları ve Amerikadan Sosyal Bilgiler İçin Ulusal Program Standartları: Öğrenme, Öğretme ve Değerlendirme İçin Bir Taslak program sınırlandırılmış bir sistem olarak düşünülmüş ve çalışma grubu oluşturulmuştur. Türkiye'de I. Kademe (4/5 sınıf) ve II. Kademe (6/7 sınıf) sosyal bilgiler ders programlarının seçilmesinin nedeni bu sınıflarda sosyal bilgiler dersinin okutulmuyor olmasıdır. Amerika'da ise yine bu yaş grubuna denk gelen düzeydeki sosyal bilgiler

programları incelenmek üzere çalışma grubu belirlenmiştir. Bu kapsamda programlarda sınırlandırılmış sistemleri içeren toplam 328 kazanım çalışma kapsamında incelenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Bu çalışmada Türkiye ve ABD ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarında değerlere yer verilme düzeyini karşılaştırmalı olarak belirlemek amacıyla doküman analizi kullanılmıştır. Araştırmada, tümevarım analizi kapsamında verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması, bulguların yorumlanması aşamaları izlenerek şu işlemler gerçekleştirilmiştir:

Her iki ülkenin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerleri incelemek üzere bir form oluşturulmuştur. Bu formda, Türkiye I. kademe ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarında kazandırılması hedeflenen 19 (On dokuz), II. kademe ise 14 (Ondört) değer esas alınmıştır. Buna karşın ABD I. Kademe (4 ve 5. Sınıflar) sosyal bilgiler programında kazandırılması hedeflenen 16 (Onaltı) II. Kademe ise 15 (Onbeş) değer esas alınmıştır. Nitel çalışmalarda iç geçerliliği artırabilmek ve gözlemcilerin ön yargılarının araştırmaya yansımaları engellemek için, gözlemler ve görüşmelerin tek bir kişi tarafından değil birden fazla kişi tarafından yapılmasında fayda vardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008) Bu nedenle analizde iki ayrı araştırmacı tarafından programdaki tüm kazanımlar okunmuş belirlenen değerler ile ilgili açık, gizli ve çağrışım yapan kazanımlar ilgili değer kutucuğuna kodlanmıştır. Araştırmacılar tarafından yapılan iki ayrı analiz sonuçları karşılaştırılmış birbiri ile uyumu kontrol edilmiştir. Karşılaştırmada görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek araştırmacının güvenilirliği Miles ve Huberman'ın (1994) formülü (Güvenirlilik=görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı) kullanılarak hesaplanmıştır. üvenirlilik formülüyle hesaplanan sonucun %70'in üzerinde olması durumunda (Miles ve Huberman, s. 64) değerlendiriciler arası güvenirliliğin sağlanmış olduğu kabul edilmektedir. Bu hesaplama sonucunda uzmanlar arası uyum ortalaması 0.87 olarak bulunmuştur. İki kişi arasında birbiri ile uyum göstermeyen kodlarda ise üçüncü uzman görüşü alınarak ilgili değer kutucuğuna tekrar kodlanmıştır. Bu kodlar bir araya getirilerek Türkiye I. kademe sosyal bilgiler öğretim programlarında 19, II. kademe ise 14 değer altında alt temalar oluşturulmuştur. ABD boyutunda ise I.

kademede 16, II. kademe ise 15 değer altında bulgular sunulmuştur. Bulguların sunumu sırasında ders programlarının kazanımlarına doğrudan alıntılar şeklinde yer verilmiştir. Bu çalışmada baskısı olmayan tekrar gözden geçirilerek güncellenen sosyal bilgiler öğretim programı kullandığı için II. Kademe (6-7) sınıflarına ait örnek kazanımlarda sayfa numarası verilmemiştir.

Örnek:

Kodlar	Alt Tema	Tema	
Türkiye Kazanımlar	Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanılır (s.411).	Bilimsel Düşünceye Önem Verme	BİLİMSEL-LİK
	Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar (s. 422).	Bilimsel Düşünceye Önem Verme	
ABD Kazanımlar	Çevresel değişimlerinin sosyal ve ekonomik etkilerinin gözlemler ve çıkarımlarda bulunur (s.54).	Doğal Çevreye Duyarlılık	DUYARLI-LİK
	Geçmişin yeniden inşası için çeşitli kaynakları (mektupları, günlükleri, fotoğrafları) tanımlar ve kullanır (s.51).	Kültürel Mirasa Duyarlılık	

Bulgular

Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Türkiye sosyal bilgiler öğretim programlarında yapılan doküman taraması sonucunda; *sorumluluk, duyarlılık, sevgi, yardımseverlik, dayanışma, bilimsellik, vatanseverlik, sağlıklı olmaya önem verme, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, çalışkanlık, temel hak ve özgürlükler (bireysel haklar), saygı, misafirperverlik, adil olma, estetik, hoşgörü, temizlik, barış ve dürüstlük* değerlerine ilişkin bulgular tespit edilmiştir. Türkiye sosyal bilgiler öğretim programlarının kazanımlarında, değerlerin öğretim kalemlerine göre dağılımını gösteren doküman analizi sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1'e göre Türkiye'de I. kademe sosyal bilgiler ders programlarının kazanımlarında yer verilen değerler en çok vurgulanandan en aza doğru şöyle sıralanmıştır; *duyarlılık (15), sorumluluk (15), dayanışma (10), yardımseverlik (9), bilimsellik (8), vatanseverlik (7), sevgi (6), bireysel haklar (6), bağımsızlık (5), saygı (4), sağlıklı olmaya önem verme (4), aile birliğine önem verme (4), misafirperverlik (3), adalet (2), estetik (2), hoşgörü (2) temizlik (2), dü-*

rüştülük (2) ve çalışkanlık (1). II. kademede ise değerlerin en çok vurgulananından en aza doğru sıralaması şöyledir; duyarlılık (12), sorumluluk (8), dayanışma (7), bireysel haklar (6), bilimsellik (5), vatanseverlik (5), hoşgörü (4), yardımseverlik (3), çalışkanlık (2), saygı (2), adalet (2), barış (2), dürüstlük (2) ve estetik (2). Tablo 1'den anlaşılacağı üzere toplamda en fazla vurgulanan değerler sırasıyla, duyarlılık (27), sorumluluk (23), dayanışma (17), bilimsellik (13), yardımseverlik (12), bireysel haklar (12), vatanseverlik (12), sevgi (6), saygı (6), hoşgörü (6), bağımsızlık (5), adalet (4), estetik (4), sağlıklı olmaya önem verme (4), aile birliğine önem verme (4), dürüstlük (4), çalışkanlık (3), barış (2), misafirperverlik (3), temizlik (2) değerleridir.

ABD Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

ABD sosyal bilgiler öğretim programlarında yapılan doküman incelenmesi sonucunda; *adalet (adil olma, tarafsızlık, hukukun üstünlüğü), uzlaşma (çatışmaları önleme), bilimsellik, bireysel haklar (temel hak ve özgürlükler, özgürlük, insan onuru, eşitlik), çalışkanlık, çeşitlilik (farklılık), dürüstlük (doğruluk), duyarlılık (çevreye, doğaya, toplumsal sorunlara duyarlılık), hoşgörü, dayanışma (işbirliği), kamu yararı (topluma hizmet), kendini disipline etme (özdenetim, özgüven, bağımsız olma), saygı, sevgi (doğa, çevre ve insan sevgisi), sorumluluk (bireysel ve sosyal sorumluluk), yardımseverlik* değerlerine ilişkin bulgular tespit edilmiştir.

ABD sosyal bilgiler öğretim programlarının kazanımlarında yapılan doküman analizi sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2'ye göre; ABD'de I. kademe sosyal bilgiler öğretim programlarının kazanımlarında yer verilen değerler en çok vurgulananından en aza doğru şöyle sıralanmıştır; *bireysel haklar (20), kamu yararı (15), duyarlılık (13), farklılık (çeşitlilik) (12), bilimsellik (8), sorumluluk (7), çatışmaları önleme (6), demokrasi (4), hoşgörü (4), yardımseverlik (3), kendini disipline etme (3), dayanışma (2), dürüstlük (2), saygı (2), sevgi (2), ve adalet (2)*. II. kademe sosyal bilgiler öğretiminde ise değerlerin en çok vurgulananından en aza doğru sıralaması şöyledir; *kamu yararı (10), çeşitlilik (farklılık) (8), bireysel haklar (temel hak ve özgürlükler) (6), dayanışma (4), çatışmaları önleme (4), yardımseverlik (6), duyarlılık (5), hoşgörü (5), adalet (2), bilimsellik, (4), sorumluluk (2), kendini disipline etme (3), saygı (2), demokrasi (2) ve estetik (2)*. Tablo 2'den anlaşılacağı üzere toplamda en fazla vurgulanan değerler sırasıyla *bireysel haklar (26), kamu yararı (25), farklılık (çeşitlilik) (20), duyarlılık (18), bilimsellik (12), çatışmaları önleme (10), sorumluluk (9), hoşgörü (9), yardımseverlik (9), dayanışma (6), demokrasi (6), kendini disipline etme (6), adalet (4), saygı (4), sevgi (2), dürüstlük (2) ve estetik (2) dir.*

I. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarına İlişkin Bulgular

Türkiye ve ABD sosyal bilgiler öğretim programlarında ortak olan değerler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 1.
Türkiye İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Tespit Edilen Değerler

DEĞERLER	Türkiye İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Tespit Edilen Değerler																			
	Adalet	Aile birliğine önem verme	Bağımsızlık	Barış	Bilimsellik	Çalışkanlık	Dayanışma	Duyarlılık	Dürüstlük	Estetik	Hoşgörü	Bireysel haklar	Misafirperverlik	Sağlıklı olmaya önem verme	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Temizlik	Vatanseverlik	Yardımseverlik
I. Kademe	2	4	5	-	8	1	10	15	2	2	2	6	3	4	4	6	15	2	7	9
II. Kademe	2	--	--	2	5	2	7	12	2	2	4	6	-	-	2	-	8	-	5	3
Toplam	4	4	5	2	13	3	17	27	4	4	6	12	3	4	6	6	23	2	12	12

Tablo 2.
ABD İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Tespit Edilen Değerler

DEĞERLER	Adalet	Bilimsellik	Bireysel Haklar	Çeşitlilik (farklılık)	Çatışmaları önleme	Dayanışma	Demokrasi	Dürüstlük	Duyarlılık	Estetik	Hoşgörü	Kendini disipline etme	Kamu yararı	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Yardımsverlik
I. Kademe	2	8	20	12	6	2	4	2	13	--	4	3	15	2	2	7	3
II. Kademe	2	4	6	8	4	4	2	--	5	2	5	3	10	2	--	2	6
Toplam	4	12	26	20	10	6	6	2	18	2	9	6	25	4	2	9	9

Tablo 3.
Türkiye ve ABD Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Tespit Edilen Ortak Değerler

DEĞERLER	Sorumluluk	Duyarlılık	Yardımsverlik	Dayanışma	Bilimsellik	Bireysel Haklar	Hoşgörü	Adalet	Saygı
Türkiye	15	15	9	10	8	6	2	2	4
ABD	7	13	3	2	8	28	4	2	2

Tablo 3'e göre her iki ülkenin I. kademe sosyal bilgiler öğretim programlarında, *sorumluluk, duyarlılık, yardımsverlik, dayanışma, bilimsellik, bireysel haklar, hoşgörü, adalet ve saygı* ortak olan değerler olarak tespit edilmiştir.

Sorumluluk: Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında sorumluluk değeri içerisinde vatandaşlık hak ve sorumluluklarını yerine getirme (6), kendinden beklenenleri yapmaya çaba harcama (7) ve üzerine düşen görevleri yerine getirme (2) alt temaları yer almaktadır. *Katıldığı gruplarda aldığı roller ve rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir (s.298). İçinde bulunduğu gruplar ve gruplara ait rolleri ilişkilendirir. Katıldığı gruplarda aldığı roller ve rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir (s.299).* Buna karşın ABD sosyal bilgiler öğretim programında, sorumluluk değeri vatandaşlık hak ve sorumluluklarını yerine getirme (7) alt teması altında yer almaktadır. *Sosyal gruplar, akran grubu, aile ve okul ortamında bireysel sorumluluklar ve hakları inceler (s. 63). Vatandaşların bireysel hak ve özgürlüklerini tanıır ve örnekler verir (s.73).*

Duyarlılık: Türkiye sosyal bilgiler ders programlarında duyarlılık değeri içerisinde doğal çevreye duyarlılık (6), toplumsal duyarlılık (5), ve kültürel mirasa duyarlılık (4) alt temaları yer almaktadır. Doğal çevreye olan duyarlılık sosyal bilgiler kazanımları arasında daha fazla yer almaktadır. Bu değer öğrenme alanları içerisinde farklı yerlerde verilen kazanımlarla tekrarlanmıştır. *Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklendirir (s.338). Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur (215). Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır (s.254).Yaşadığı bölgede görülen doğal afetlere neden olan uygulamaları fark eder(s.348). Kültürel mirasa duyarlılık değeri, özellikle Türk kültürün öneminin vurgulandığı kazanımlarda yer bulmaktadır. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir (s.348). Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder (s.418). ABD sosyal bilgiler öğretim programlarında duyarlılık değeri içerisinde doğal çevreye duyarlılık (10), kültürel mirasa duyarlılık (3) alt temaları yer almaktadır. Bölgesel ve yerel düzeyde ekosistemde meydana gelen değişimleri tanımlar ve inceler (s.51). Çevresel değişimlerinin sosyal ve ekonomik etkilerinin gözlemler ve tanımlar (s.54). Kültürel mirasa duyarlılık ve geçmişin yeniden inşası için çeşitli kaynakları (mektupları, günlükleri, fotoğrafları) tanımlar ve kullanır (s.51).*

Yardımsverlik: Türkiye sosyal bilgiler programında yardımsverlik değerine ihtiyacı olana yardım etme (9) alt teması ile vurgu yapılmaktadır. İhtiyacı olana yardım etme değeri özellikle "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler" öğrenme alanı içerisinde

de vurgulanmaktadır. *Toplumun temel ihtiyaçlarıyla bu ihtiyaçlara hizmet eden kurumları ilişkilendirir (s.299). Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemleri ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir (s. 261). Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir (s.261). ABD sosyal bilgiler programında yardımseverlik değerine ihtiyacı olana yardım etme (2) alt teması ile vurgu yapılmaktadır. İhtiyacı olana yardım etme değeri özellikle Türkiye programına benzer bir şekilde "Bireyler, Gruplar ve Kurumlar" öğrenme alanı içerisinde vurgulanmaktadır. Gruplar ve kurumlar bireysel ilişkilerinden hareketle, insan ihtiyaçlarını nasıl karşıladıklarını ve kamu yararını nasıl gözetildiklerinin bilgisine ulaşır ve başvurur (s.91). Toplumsal ve kurumlar arasında yardımlaşmaya örnek verir ve açıklar (s. 64).*

Dayanışma: Türkiye sosyal bilgiler programlarında dayanışma değeri, milli birlik ve beraberlik (6) ve toplumsal dayanışma (4) alt temaları altında vurgulanmaktadır. Ayrıca bu değer, "Kültür ve Miras" öğrenme alanının içinde ve doğal afetler ile ilgili toplumsal konularda öğrencilere kazandırılmak istenen kazanımlarda vurgulanmıştır. *İslamiyet'in ortaya çıkışı, yayılışı ve Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder (s.425). / Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içerisinde olmasının önemini fark eder (s.379) / Toplumun temel ihtiyaçlarıyla bu ihtiyaçlara hizmet eden kurumları ilişkilendirir (s.379). ABD sosyal bilgiler programında dayanışma değeri, toplumsal dayanışma (2) alt teması altında "Bireyler, Gruplar ve Kurumlar" öğrenme alanı içerisinde vurgulanmaktadır. İnsanlar ve kurumlar arasındaki karşılıklı etkileşimlere örnek verir ve tanımlar (s.91). Sosyal gruplar ve kurumlar arasında karşılıklı etkileşime örnekler verir tanımlar (s.60)*

Bilimsellik: Türkiye sosyal bilgiler programında bilimsellik değeri ile ilgili bilimsel düşünceye önem verme (8) şeklinde birçok kazanım yer almaktadır. Bu kazanımlar özellikle "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanında fazla yer almaktadır. *Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar (s. 422). İnsanın kullandığı belli başlı zaman ölçme araçlarını ve belirleme yöntemlerini tanıır (s. 422). ABD sosyal bilgiler programında bilimsellik değeri ile ilgili bilimsel düşünceye önem verme (6) ve insan yaşamındaki yeri (2) şeklinde birçok kazanım yer almaktadır. Bu kazanımlar özellikle "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanında fazla yer almaktadır. Bilim ve teknolojinin insan yaşamındaki*

getirdiği değişimlere örnekler verir ve tanımlar (s.67). Bilimsel ve teknolojik bilgilerden kaynaklanan değer, inanç ve tutum değişimleri tanımlar (s. 67).

Bireysel Haklar: Türkiye sosyal bilgiler öğretim programlarında bireysel haklar değeri temel hak ve özgürlüklere önem verme (6) alt teması ile vurgulanmaktadır. *Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır (s.228). Çocuk olarak haklarını fark eder (s. 299). İçinde bulunduğu gruplar ve gruplara ait rolleri ilişkilendirir. Katıldığı gruplarda aldığı roller ve rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir (s. 299). ABD sosyal bilgiler öğretim programlarında bireysel haklar; temel hak ve özgürlükler (18), özgürlük (2), insan onuru (2), eşitlik (6) alt temaları içinde ele alınmaktadır. Evrensel insan haklarını ile ilgili sorunlar, standartlar ve konular araştırır (s.70). Temel insan hak ve özgürlükleri demokratik cumhuriyetin temel kavramları olarak tanımlar (s. 73). İnsan onuru, eşitlik ve benzer kavramları, demokratik cumhuriyet şeklinin temel bir kavramı olarak tanımlar ve örnekler verir (s. 73). Bireysel insan onuru, demokratik cumhuriyet yönetiminin temel kavramı olarak bilir ve tanımlar (s.73).*

Hoşgörü: Türkiye'de hoşgörü değeri, birbirimizi hoş görme (2) alt teması ile "Birey ve Toplum" öğrenme alanında şu şekilde yer almaktadır. *Bireysel farklılıkları tanıır ve kabul eder (s. 139). Duyguları ve düşünceleri arasındaki ilişkiyi fark eder (s. 139). ABD sosyal bilgiler programında hoşgörü değerine farklılıkları hoş görme (2) teması ile vurgu yapılmaktadır. Toplumlar arasında kültürel çeşitliliği tanımlar ve örnekler verir (s.49). Farklı kültürlerdeki insanları karşılaştırır ve örnekler verir (s.49).*

Adalet: Türkiye sosyal bilgiler programında adalet değeri, yasaların önemi (2) alt teması altında vurgulanmaktadır. *Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder (s. 398). Demokratik yönetim birimlerindeki yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklar (s. 398). ABD sosyal bilgiler öğretim programlarında adalet değerine adaletin önemi (2) alt teması çerçevesinde vurgu yapılmıştır. Bireysel ve gruplar arasındaki gerginlikler yaratan örneğin eşitlik, tarafsızlık ve adalet konularında örnekler ve tanımlar (s.63). Adalet demokratik cumhuriyet yönetiminin temel kavramı olarak bilir ve tanımlar (s.73).*

Saygı: Türkiye sosyal bilgiler programlarında saygı değeri farklılıklara saygı (2) başkalarına saygı (2) alt temaları altında vurgulanmaktadır. Farklılıklara saygı "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı içerisindeki kazanımlarda yer almaktadır. *Dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunu fark eder (s. 281). Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar (s.147).*

ABD sosyal bilgiler öğretim programlarında saygı değeri farklılıkları hoş görme (2) şeklinde özellikle “Kültür” öğrenme alanındaki kazanımlarda vurgulanmaktadır. *Gruplar arasında farklılıklar tanımlar ve örnekler verir (s.49). Farklı kültürlerdeki müzik, folklor, diller ve hikâyelere örnekler verir (s.49).*

Türkiye ve ABD I. Kademe sosyal bilgiler öğretim programlarında ortak olmayan değerler Tablo 4’te verilmiştir.

Türkiye ve ABD I. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Ortak Olmayan Değerler

Tablo 4.
Türkiye ve ABD I. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Ortak Olmayan Değerler

DEĞERLER	Aile birliğine önem verme	Bağımsızlık	Çalışkanlık	Dürüstlük	Estetik	Misafirperverlik	Sevgi	Sağlıklı olmaya önem verme	Temizlik	Vatanserverlik	Çeşitlilik (farklılık),	Çatışmaları önleme	Demokrasi	Kamu yararı	Kendini disipline etme
Türkiye	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-	-
ABD	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+

ABD I. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Olmayan Değerler

Aile birliğine Önem Verme: Aile birliğine önem verme değeri içerisinde aileye önem verme (2), ailenin milli kültürdeki yeri (2) alt temalarına yer verilmiştir. “Kültür ve Miras” öğrenme başlığı altında özellikle kültürel değişim ile ilgili kazanımlarda vurgulanmaktadır. *Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden ailesinde ve çevresinde kültürü yansıtan öğeleri fark eder kanıtlar gösterir (s.155). Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturur (s.155). Ailesinde ve çevresindeki kültürü yansıtan öğeleri fark eder (s.156).*

Bağımsızlık: Bağımsızlık değeri içerisinde bağımsızlığa önem verme (3) ve cumhuriyet (2) alt temaları yer almaktadır. Bağımsızlık değeri “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanındaki kazanımlarda yer almaktadır. *Ulusal Egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir (s.407). Büyük Millet Meclisi’nin açılışı ile ulusal egemenliği ilişkilendirir (s.276). Yaşadığı yerin yerel yönetim birimlerini tanıtır (s.276). Büyük Millet Meclisi’nin açılışı ile ulusal egemenliği ilişkilendirir (s.276).*

Çalışkanlık: Türkiye sosyal bilgiler programlarında çalışkanlık değeri üretime katkıda bulunma (1)

alt teması ile vurgulanmaktadır. *İş birliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirir (s. 223). Üretime katkıda bulunma konusunda görüş geliştirir (s.223).*

Dürüstlük: Türkiye sosyal bilgiler öğretim programlarında dürüstlük değerine akademik dürüstlük (2)alt teması altında yer verilmiştir. Bu kazanımlar “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı içinde yer almaktadır. *Kanıtlara dayanarak, Atatürk’ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir (s.279). Yaptığı çalışmalarda yararlandığı kaynakları gösterir (s.279). Birinci örnekte yer alan kazanım doğrudan dürüstlük değeri ilişkili olmamasına rağmen programda dürüstlük değeri ile doğrudan ilişkilendirilmiştir (MEB, 2011a, 2011b).*

Estetik: Türkiye sosyal bilgiler programlarında estetik değeri estetiğe önem verme (2) alt teması ile “Küresel Bağlantılar” öğrenme başlığı içerisinde vurgulanmaktadır. *Ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesnelere ve yapıtları tanıtır (s.308). Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır (s.308).*

Misafirperverlik: Türkiye sosyal bilgiler programında misafirperverlik değeri, ortak özellikler (3) alt teması altında vurgulanmaktadır. Özellikle “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı içerisindeki kazanımlarda yer almaktadır. *Kendisi ile başka bir toplumdaki yaşlılarının günlük yaşamlarını karşılaştırır (s. 284). Toplumlar arasında ortak kutlanan özel günlere örnek verir (s. 288). Dünya üzerinde farklı devletler ve toplumlar olduğunu fark eder (s.288).*

Sevgi: Türkiye sosyal bilgiler programında sevgi değerinin içerisinde özellikle Atatürk sevgisi (4) ve doğa sevgisi (2) vurgulanmaktadır. Atatürk sevgisi, “Milli Mücadeledeki rolü” ile ilgili kazanımlarda vurgulanmaktadır. *Milli Mücadelede kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilanında Atatürk’ün rolünü fark eder (s.185). Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Milli Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye’yi betimler (s.180). Doğa sevgisi ile ilişkin kazanımlar teknolojik gelişmelerle ilişkilendirilerek vermektedir. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır (s.254).*

Sağlıklı Olmaya Önem Verme: Türkiye sosyal bilgiler ders programlarında sağlıklı olmaya önem verme değeri içerisinde sağlığa önem verme (2) ve sağlıklı beslenmeye önem verme (2) alt temaları yer almaktadır. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme başlığı altında özellikle sağlıklı olma değerlerimiz ile ilgili kazanımlar vurgulanmaktadır *Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirir (s.228).Bilinçli tüketicisi olarak haklarını kullanır (s.228).*

Temizliğe Önem Verme: Türkiye sosyal bilgiler programlarında temizlik değerine, temizliğe önem verme (1) ve temizliğe dikkat etme (1) alt teması içinde yer verilmektedir. Özellikle Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanının kazanımları içerisinde vurgulanmaktadır. *Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirir (s.228). Kullandığı bazı ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturur (s.228)*. Burada verilen örnek kazanımlar doğrudan temizliğe önem verme değeri ilişkili görünmemektedir. Ancak bu kazanımlar programda temizliğe önem verme değeri ile doğrudan ilişkilendirilmiştir (MEB, 2011a, 2011b).

Vatanseverlik: Türkiye ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarında bulunan vatanseverlik değeri milli kültür (3), vatan millet sevgisi (2), bayramlar (2) alt temaları altında vurgu yapılmaktadır. Türkiye sosyal bilgiler programı kazanımları içerisinde milli kültür değeri, kültürel öğeler içerisinde en sık görülen ulusal değerler arasında yer almaktadır. “Kültür ve Miras” öğrenme başlığı altında özellikle milli kültürün öneminin vurgulandığı kazanımlarda ifade edilmiştir. *Milli Mücadelenin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilanında Atatürk’ün rolünü fark eder (s.185). Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye’yi betimler (s.180). Ailesinde ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri fark eder (s.165). Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşıdığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir (s.163).*

Türkiye I. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Olmayan Değerler

Çatışmaları Önleme: ABD sosyal bilgiler programında çatışmaları önleme değeri, uzlaşma (2) ve problem çözme (6) alt temaları altında yer almıştır. *Bireyler, gruplar ve kurumlar arasında çatışmalara yol açan gerginliklere örnekler verir ve açıklar (s. 63). İnsanların ihtiyacı olan güvenlik-düzen ve çatışmaları yönetmede hükümetin nasıl güvenlik sağladığına dair örnekler verir (s.63).*

Çeşitlilik (Diversty): ABD sosyal bilgiler öğretim programlarında çeşitlilik değeri, kültürel farklılığa önem verme (8) ve çok kültürlülük (4) alt temaları altında, özellikle “Kültür” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında vurgulanmıştır. *Kültürel birliğin ve çeşitliğin önemini tanımlar ve örnekler verir (s.49). Farklı kültürlerden olan insanlarla fiziksel çevre ve sosyal şartlarla tartışır ve karşılaştırma yapar (s.49). Aynı durumu ve olayı farklı yöntemlerle ve farklı insanlarla anlar, tanımlar ve gösterir (s.51).*

Demokrasi: ABD sosyal bilgiler programında demokrasi değeri bir yaşam biçimi ve hayat tarzı (4) alt temaları ile vurgulanmaktadır. *Hükümetin demokratik yönetim şeklinin vatandaşın davranışlarını nasıl etkilediklerini açıklar (s.73). Kamu politikasını etkileyen vatandaşların faaliyetlerini açıklar (s.73). Demokratik cumhuriyet şeklinin vatandaşların karar almada ve bu kararlara katılmada nasıl bir rol oynadığı açıklar ve örnekler verir (s.73).*

Kamu Yararı: ABD sosyal bilgiler programında kamu yararı değeri, topluma hizmet (15) alt teması altında yer alan kazanımlar ile vurgulanmaktadır. *Toplumsal gruplar ve kurumların bireylerin ihtiyacı ve kamu yararı sağlamadaki rolünü tanımlar ve örnekler verir (s.60). Özel ve kamu hizmetlerini tanımlar ve örnekler verir (s.64).*

Kendini Disipline Etme: ABD sosyal bilgiler programında kendini disipline etme değerine, özdenetim (1) özgüven (1) ve bağımsız hareket etme (1) alt teması altında yer verilmiştir. Bu değerle ilgili kazanımlar “Bireyler, Gruplar ve Kurumlar” öğrenme alanında vurgulanmıştır. *Bireysel günlük yaşamı ve kişisel seçiminde aile, gruplar ve toplumların etkilerini tanımlar (s.60). Kapasitesinin farkına varır (s.60).*

II. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarına İlişkin Bulgular

Türkiye ve ABD’de II. kademe sosyal bilgiler öğretim programlarında tespit edilen ortak değerler Tablo 5’te verilmiştir:

Tablo 5.
Türkiye ve ABD II. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Tespit Edilen Ortak Değerler

DEĞERLER	Sorumluluk	Duyarlılık	Estetik	Yardımsızlık	Dayanışma	Bilimsellik	Bireysel Haklar	Hoşgörü	Adalet	Saygı
Türkiye	8	12	2	3	7	5	6	4	2	2
ABD	2	5	2	6	4	4	6	5	2	2

Tablo 5’e göre her iki ülkenin II. Kademe sosyal bilgiler öğretim programlarında, *sorumluluk, duyarlılık, estetik, yardımsızlık, dayanışma, bilimsellik, bireysel haklar, hoşgörü, adalet ve saygı* ortak olan değerler olarak tespit edilmiştir.

Sorumluluk: Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında sorumluluk değeri vatandaşlık hak ve sorumluluklarını yerine getirme (5) ve kendinden beklenenleri yapmaya çaba harcama (3), alt temaları altında vurgulanmaktadır. *Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde*

olması gerektiğini savunur. *Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.* ABD sosyal bilgiler öğretim programında, sorumluluk değeri içerisinde, vatandaşlık hak ve sorumluluklarını yerine getirme (2) alt teması yer almaktadır. *Vatandaşların bireysel hak ve özgürlüklerini tanımlar ve yorumlar (s.105).* / *Sosyal gruplar, akrân grubu, aile ve okul ortamında bireysel sorumluluklar ve hakları açıklar (s.105).*

Duyarlılık: Türkiye sosyal bilgiler ders programlarında duyarlılık değeri içerisinde doğal çevreye duyarlılık (5) ve kültürel mirasa duyarlılık (7) alt temaları yer almaktadır. Doğal çevreye olan duyarlı sosyal bilgiler kazanımları arasında daha fazla yer almaktadır. Bu değer öğrenme alanları içerisinde farklı yerlerde verilen kazanımlarla tekrarlanmıştır. *Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır. Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içerisinde olmasının önemini fark eder.* Kültürel mirasa duyarlılık değeri, özellikle Türk kültür tarihinin vurgulandığı kazanımlarda yer bulmaktadır *Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk- İslam devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk toplumlarının siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.* Burada verilen örnek kazanımlar duyarlılık (kültürel mirasa duyarlılık) değeri ile ilişkili görünmemektedir. Ancak bu kazanımlar programda duyarlılık değeri ile doğrudan ilişkilendirilmiştir (MEB, 2011a, 2011b). ABD sosyal bilgiler öğretim programlarında “duyarlılık” değeri içerisinde doğal çevreye duyarlılık (3), toplumsal duyarlılık (2) temaları yer almaktadır. *Ekosistem ile ilgili değişimlere yorum yapar ve analizlerde bulunur (s. 85). Çevresel değişimlerin sosyal ve ekonomik etkilerini gözlemler ve çıkarımlarda bulunur (s. 85). Dünya üzerindeki alternatif doğal kaynakları değerlendirir ve karşılaştırmalarda bulunur (s. 85).*

Yardımsızlık: Türkiye sosyal bilgiler programında yardımsızlık değerine ihtiyacı olana yardım etme (3) alt teması ile vurgu yapılmaktadır. İhtiyacı olana yardım etme değeri özellikle “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanı içerisinde yer almaktadır. *Uluslar arası kültür, sanat fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir. Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk’ün milli dış politika anlayışı açısından değerlendirir.* ABD sosyal bilgiler programında yardımsızlık değerine ihtiyacı ola-

na yardım etme (6) teması ile vurgu yapılmaktadır. İhtiyacı olana yardım etme değeri özellikle Türkiye programına benzer bir şekilde “Bireyler, Gruplar ve Kurumlar” öğrenme alanı içerisinde vurgulanmaktadır. *Gruplar, toplumlar ve milletler arasında yardımlaşmaya örnek verir, analizlerde bulunur (s.102).* *Grupların ve kurumların bireysel ihtiyaçları nasıl karşıladıkları ve kamu yararını nasıl gözettiklerine örnek verir ve açıklar (s. 91).*

Dayanışma: Türkiye sosyal bilgiler programlarında dayanışma değeri, toplumsal dayanışma (7) alt teması ile vurgulanmaktadır. Bu değer, “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı içinde ve doğal afetler ile ilgili toplumsal konulara yönelik kazanımlarda vurgulanmıştır. *Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.* Dayanışma değeri ayrıca Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı içinde de yer alan kazanımlar ile de vurgulanmaktadır. *Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder.* ABD sosyal bilgiler programında dayanışma değerine işbirliği (4) alt teması altında “Bireyler, Gruplar ve Kurumlar” öğrenme alanı içerisinde vurgulanmaktadır. *Uluslararası ve çok uluslu organizasyonların rollerini tanımlar (s.102).* *Toplumsal kurumlar kamu yararını nasıl gözetdiklerine örnek verir ve açıklar (s. 91).*

Bilimsellik: Türkiye sosyal bilgiler programında bilimsellik değeri bilimsel düşünceye önem verme (5) alt teması içinde birçok kazanım ile verilmektedir. Bu kazanımlar özellikle “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında fazla yer almaktadır. *Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını açıklar. Coğrafi Keşiflerle birlikte Avrupa’da başlayan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini tartışır.* ABD sosyal bilgiler programında bilimsellik değeri bilimsel düşünceye önem verme (1) ve insan yaşamındaki önemi (3) alt temaları altında vurgulanmaktadır. Bu kazanımlar özellikle “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında içinde toplanmıştır. *Teknolojik ve bilimsel gelişmelerin etkilerini örneğin tıp, taşımacılık ve refah gibi kavramların kültürel etkilerini betimler ve inceler (s. 99). Bilim ve teknolojinin doğal ve beşeri dünyadaki meydana getirdiği değişimleri spesifik örneklerle açıklar ve gösterir (s. 99).*

Bireysel Haklar: Türkiye sosyal bilgiler öğretim programlarında bireysel haklar değeri temel hak ve özgürlüklere önem verme (6) alt teması altında görülmektedir. *Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması ge-*

rektiğini savunur. Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder. Çocuk haklarını korumakla yükümlü kurum ve sosyal örgütlerin sorumluluklarını analiz eder. ABD sosyal bilgiler öğretim programlarında bireysel haklar temel hak ve özgürlükler (6) alt teması ile vurgulanmıştır. Bireylerin hakları, rolleri ve statüleri genel refah düzeyleri ile ilişkili olarak inceler (s. 94). Temel yurttaşlık haklarını tanımlar ve yorumlar (s. 105).

Hoşgörü: Türkiye’de hoşgörü değeri, birbirimizi hoş görme (2) ve farklılıkları hoş görme (2) alt teması ile “Birey ve Toplum” öğrenme alanında şu şekilde yer almaktadır. Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemini örneklerle açıklar. Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir. ABD sosyal bilgiler programında hoşgörü değerine farklılıkları hoş görme (5) alt teması ile vurgu yapılmaktadır. Farklı kültürlerden olan insanların fiziksel ve sosyal şartlarını karşılaştırır (s. 85). Aynı durumu ve olayı farklı yöntemlerle ve farklı insanlarla anlar, tanımlar ve yorumlar (s.85).

Adalet: Türkiye sosyal bilgiler programında adalet değeri, yasaların önemi (2) alt teması altında vurgulanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder. Anayasamızın 2. maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin nitelikleri ile ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir. ABD sosyal bilgiler öğretim programlarında adalet değerine adil olma (2) alt teması çerçevesinde vurgu yapılmıştır. Sosyal problemlerin çözümünde güç, adalet, tarafsızlık gibi kavramlara başvurur ve açıklar (s.94) Hukukun üstünlüğü, eşitlik, özgürlük, adalet gibi kavramların spesifik durumlarda uygulamalarını tartışır(s.73)

Saygı: Türkiye sosyal bilgiler programlarında saygı değeri, farklılıklara saygı (2) başkalarına saygı (2) alt temalarında yer verilmiştir. Farklılıklara saygı “Birey ve Toplum” öğrenme alanı içerisindeki kazanımlarda vurgulanmaktadır. İnsanlar arasında kurulan olumlu ilişkilerde iletişimin önemini fark eder. İletişimi, olumlu, olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır. ABD sosyal bilgiler öğretim programlarında saygı değeri farklılıkları hoş görme (2) alt temasında “Kültür” öğrenme alanındaki kazanımlarda vurgulanmaktadır. Kültürler arası ve gruplar arasında kültürel farklılıkları açıkça ifade eder (s.79). Grupları, toplumları ve kültürleri benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır ve örnekler verir (s.79).

Estetik: Türkiye sosyal bilgiler programlarında estetik değeri estetiğe önem verme (2) alt teması ile

“Kültür ve Miras” öğrenme alanı içerisinde vurgulanmaktadır. Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarını kanıtlar gösterir. Şehir incelemesi yoluyla, Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir. Osmanlı- Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışında etkileşimi fark eder. ABD sosyal bilgiler programında estetik değeri farklı kültürdeki sanatsal yaratımlara önem verme (2) alt teması altında yer almıştır. Bu değer “Kültür” öğrenme alanı içerisinde vurgulanmıştır. Farklı kültürlerdeki müzik, folklor, sanatsal yaratımlar ve hikâyeleri tanımlar ve karşılaştırmalar yapar (s.79). Kültürel değişim ve gelişimlerde sanat, heykeltıraşlık, dil, edebiyat ve diğer sanatsal yaratımların nasıl şekillendiğini açıklar ve örnekler verir (s.79).

Tablo 6.

Türkiye ve ABD II. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Tespit Edilen Ortak Olmayan Değerler

DEĞERLER										
	Barış	Çalışkanlık	Dürüstlük	Yardımsızlık	Vatanseverlik	Çatışmaları Önleme	Çeşitlilik (farklılık)	Demokrasi	Kamu yararı	Kendini disipline etme
Türkiye	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-
ABD	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+

ABD II. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Olmayan Değerler

Vatanseverlik: Türkiye ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarında vatanseverlik değeri ülkeyi tanıma (6) alt teması altında yer almaktadır. Bu değer; “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı altında yer alan kazanımlarda vurgulanmaktadır. Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılımının neden ve sonuçlarını tartışır. Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar. Burada verilen örnek kazanımlar doğrudan vatanseverlik değeri ile ilişkili görünmemekle birlikte bu kazanımlar programda vatanseverlik değeri ile doğrudan ilişkilendirilmiştir (MEB, 2011a, 2011b).

Çalışkanlık: Türkiye sosyal bilgiler programlarında çalışkanlık değeri ihtiyacı elde etme (2) alt teması ile vurgulanmaktadır. Bu değer 6. sınıf sosyal bilgiler programında “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı içinde yer almaktadır. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer. Bilimsel ve Teknolojik gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal

dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder. Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder. Programda bu kazanım doğrudan dayanışma değeri ile ilişkili olmasına rağmen programda aynı zamanda çalışkanlık değeri ile de doğrudan ilişkilendirilmiştir (MEB, 2011a, 2011b).

Dürüstlük: Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim programlarında dürüstlük değerine, meslek etiği (2) alt teması altında iki kazanımla yer verilmiştir. Bu kazanımlar “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı içinde vurgulanmıştır. *Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanı. Eğitimin meslek edindirme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar. İkinci örnekte verilen kazanım doğrudan dürüstlük değeri ile ilişkili olmamasına rağmen 7. sınıf programında dürüstlük değeri ile doğrudan ilişkilendirilmiştir (MEB, 2011a, 2011b).*

Barış: Türkiye sosyal bilgiler programlarında barış değeri, barışın önemi (2) alt teması altında vurgulanmaktadır. Özellikle “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı içinde yer almaktadır. *Devlet adamı, bilim insanı, düşünür, sanatçı ve sporcuların küresel barışa katkılarını örnekler verir. Küresel sorunlarla uluslararası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir.*

Türkiye II. Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Olmayan Değerler

Çeşitlilik (Diversty): ABD sosyal bilgiler öğretim programlarında çeşitlilik değeri, kültürel farklılığa önem verme (8) ve çok kültürlülük (4) alt temaları altında, özellikle “Kültür” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında yer alan kazanımlarla vurgulanmıştır. *Kültürel birliğin ve çeşitliliğin önemini tanımlar ve örnekler verir (s.49). Farklı kültürlerden olan insanlarla fiziksel çevre ve sosyal şartlarla tartışır ve karşılaştırma yapar (s.49). Aynı durumu ve olayı farklı yöntemlerle ve farklı insanlarla anlar, tanımlar ve gösterir (s.51).*

Demokrasi: ABD sosyal bilgiler programında demokrasi değeri bir yaşam biçimi ve hayat tarzı (2) alt teması şeklinde vurgulanmıştır. *Hükümetin demokratik yönetim şeklinin vatandaşın davranışlarını nasıl etkilediklerini açıklar (s.105). Demokratik cumhuriyet şeklinin vatandaşların karar almada ve bu kararlara katılmada nasıl bir rol oynadığı açıklar ve yorumlar (s.105).*

Kendini Disipline Etme: ABD sosyal bilgiler programında kendini disipline etme değeri özgüven (1) ve

bağımsız hareket etme (1) alt teması altında yer verilmiştir. Bu değerle ilgili kazanımlar “Bireyler, Gruplar ve Kurumlar” öğrenme alanında vurgulanmıştır. *Aile, cinsiyet, etnisite, milliyetçilik ve kurumsal faktörlerle bireyselliğin gelişimini tanımlar (s.88). Amaçları başarmada bağımsız olmayı bilir ve çalışır (s.88).*

Kamu Yararı: ABD sosyal bilgiler programında kamu yararı değeri topluma hizmet (13) alt teması altında yer almıştır. *Toplumsal gruplar ve kurumların bireylerin ihtiyacı ve kamu yararı sağlamadaki rolünü açıklar ve örnekler verir (s.91). Özel ve kamu hizmetlerini açıklar ve örnekler verir (s.91).*

Çatışmaları Önleme: ABD sosyal bilgiler programında çatışmaları önleme değeri uzlaşma (4) alt teması altında yer almıştır. *Bireyler, gruplar ve kurumlar arasında çatışmalara yol açan gerginliklere örnekler verir ve açıklar (s. 60). İnsanların ihtiyacı olan güvenlik, düzen ve çatışmaları yönetmede hükümetin nasıl güvenlik sağladığına dair örnekler verir (s.60).*

Tartışma

Türkiye ilköğretim sosyal bilgiler I. kademe öğretim programında duyarlılık, sorumluluk, dayanışma, yardımseverlik, bilimsellik, vatanseverlik, bireysel haklar, sevgi, bağımsızlık, aile birliğine önem verme, saygı ve sağlıklı olmaya önem verme değeri kazanımlarda en sık vurgulanan değerlerdir. I. kademe öğretim programında ortaya çıkan bu sonuç Keskin’in (2008) çalışmasıyla da paralellik göstermektedir. Keskin çalışmasında ilköğretim I. kademe sosyal bilgiler öğretim programında en sık vurgulanan değerlerin duyarlılık ve sorumluluk olduğunu tespit etmiştir. Bu bulgu yine Kuş, Meray ve Karatekin’in (2011) çalışmalarıyla da paralellik göstermektedir. Onlar çalışmalarında ilköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarında (4–5) sorumluluk, duyarlılık, dayanışma, yardımseverlik ve bilimsellik değerinin en sık vurgulanan değerler olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca bu sonuç 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun temel amaçlarında ve ilköğretim sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarında yer alan değerler ile örtüşmektedir (MEB, 2011a, 2011b). Türkiye sosyal bilgiler programında sorumluluk değeri, kendinden beklenenleri yapmaya çaba harcama şeklinde vurgulanmıştır. Duyarlılık değeri program içerisinde özellikle doğal çerçeveye duyarlılık ve toplumsal duyarlılık ile ilgili kazanımlarda yer almaktadır. Dayanışma değeri milli birlik ve beraberlik ile ilgili kazanımlarda geniş yer almaktadır. Bu değer programda Kurtuluş Savaşı’ndaki birlik ve beraberliğin kurumlar arasındaki işleyişi ve sivil toplum kuruluşlarının işleyi-

şinde geniş yer bulmaktadır. Yardımsızlık değeri ihtiyacı olana yardım etme ile ilgili konuları içeren kazanımlarda yer almaktadır. Bu değer sosyal grup, örgüt, resmi kurum ve kuruluşlar ile ilgili kazanımların yer aldığı konularda geniş yer almaktadır. Bilimsellik değeri bilimsel değere önem vermeyi hedefleyen kazanımlarda vurgulanmaktadır. Vatansızlık değeri milli kültür, vatan millet sevgisi ve bayramların konu edildiği öğrenme alanlarında sıkça vurgulanmıştır. Bağımsızlık değeri ise bağımsızlığın öneminin vurgulandığı öğrenme alanında yer almaktadır. Bireysel haklar programda tema olarak insan hakları, temel hak ve özgürlüklere saygılı olma ile ilgili kazanımlarda vurgulanmıştır. Saygı değeri programda farklılıklara ve insan hak ve özgürlüklere saygılı olma ile ilgili kazanımlarda vurgulanmıştır. Ancak bu değer bireysel haklar değeri teması altında değerlendirilmiştir. Sağlıklı olmaya önem verme değeri sağlığın önemi ve sağlıklı beslenmeye önem verme şeklinde yer almaktadır. Aile değeri ise Türk aile yapısı ve aile birliğinin öneminin işlendiği konularda geçmektedir. Türkiye sosyal bilgiler I. kademe öğretim programlarında adalet, çalışkanlık, barış, misafirperverlik, adalet, estetik, temizliğe önem verme, dürüstlük ve hoşgörü değerleri en az yer alan değerler arasındadır. Bu sonuç Kuş ve arkadaşlarının (2011) çalışmalarıyla da paralellik göstermektedir. Onlar da çalışmalarında hoşgörü, estetik, dürüstlük değerinin 4.ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında en az vurgulanan değerler olduğunu tespit etmişlerdir.

ABD sosyal bilgiler I. kademe öğretim programında ise bireysel haklar, kamu yararı, farklılık (çeşitlilik) duyarlılık, bilimsellik, sorumluluk, çatışmaları önleme, demokrasi ve hoşgörü en sık vurgulanan değerlerdir. Bu sonuç, NCSS tarafından sosyal bilgiler derslerinde öğretilmek üzere önerilen program taslağındaki değerlerle de örtüşmektedir (NCSS, 1994, 2010).Bireysel haklar değeri ABD programlarında temel insan hak ve özgürlüklere saygılı olmanın yanında insan onuru, eşitlik, özgürlük kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Kamu yararı değeri kamu hizmeti ile ilgili kazanımlarda geniş yer tutmaktadır. Bu değer özellikle topluma hizmet uygulamaları çerçevesinde vurgulanmıştır. Çeşitlilik değeri farklılıklar saygılı olma ve çok kültürlüğü hoş görme şeklinde, kazanımlarda yer almaktadır. Duyarlılık değeri ABD programlarında, Türkiye programlarındaki vurguya benzer şekilde en fazla çevreye olan duyarlılık şeklinde vurgulanmıştır. Bilimsellik değeri bilimin insan yaşamındaki yeri ve bilimsel düşünceye önem verme ile ilgili kazanımlarda yer almaktadır. Bilimsellik değeri bilimsel düşünceye önem verme alt teması açısından Türkiye

programı ile paralellik arz etmektedir. Çatışmaları önleme değeri problem çözme alt teması altındaki kazanımlarda yer almaktadır. Sorumluluk değeri vatandaşlık hak ve sorumlulukları şeklinde yer almıştır. Hoşgörü değeri farklılıkları hoş görme ve çok kültürlülükle ilgili kazanımlarda sıkça vurgulanmaktadır. ABD sosyal bilgiler I. kademe öğretim programında yardımsızlık, kendini disipline etme, dayanışma, dürüstlük, saygı, sevgi, adalet, değerleri en az vurgulanan değerlerdir.

Türkiye sosyal bilgiler II. kademe öğretim programında duyarlılık, sorumluluk, dayanışma, bireysel haklar, bilimsellik, vatansızlık ve hoşgörü en sık vurgulanan değerlerdir. II. kademe öğretim programında ortaya çıkan bu sonuç Keskin (2008)'in çalışmasıyla da paralellik göstermektedir. Keskin çalışmasında ilköğretim II. kademe sosyal bilgiler öğretim programında en sık vurgulanan değerlerin duyarlılık, sorumluluk ve bilimsellik olduğunu tespit etmiştir. Duyarlılık değeri özellikle doğal çevreye olan duyarlılık ile ilgili kazanımlarda yer almaktadır. Sorumluluk değeri vatandaşlık hak ve sorumluluklarını yerine getirme ile ilgili kazanımlarda geniş yer almaktadır. Dayanışma değeri ise I. kademede olduğu gibi milli birlik ve beraberlik konuları ile ilgili olan kazanımlarda ifade edilmiştir. Bireysel haklar değeri insan hak ve özgürlükleri, insan haklarının tarihsel gelişiminin anlatıldığı konulara yönelik kazanımlarda vurgulanmıştır. Vatansızlık değeri milli kültür, vatan millet sevgisi ve milli bayramları içeren öğrenme alanlarında sıkça vurgulanmıştır. Bilimsellik değeri, I. kademe öğretim programında ifade edildiği gibi bilimsel düşünceye önem vermenin vurgulandığı kazanımlarda ifade edilmiştir. Bağımsızlık değeri I. kademe programına benzer bir şekilde bağımsızlığın öneminin anlatıldığı konulara yönelik kazanımlarda vurgulanmıştır. Hoşgörü değeri birbirimizi hoş görme ve farklılıkları hoş görme şeklinde ifade edilmiştir. Türkiye II. kademe öğretim programında yardımsızlık, çalışkanlık, adalet, barış, dürüstlük, estetik ve saygı değerleri az vurgulanan değerler arasındadır. Ayrıca Türkiye sosyal bilgiler II. kademe öğretim programında *sağlıklı olmaya önem verme, aile birliğine önem verme, sevgi, temizliğe önem verme ve misafirperverlik* değerleri ile ilgili herhangi bir kazanım ile karşılaşmamıştır. Bu sonuç, MEB (2011a, 2011b) tarafından sosyal bilgiler derslerinde doğrudan verilmesi istenen değerlerle örtüşmektedir.

ABD sosyal bilgiler II. kademe öğretim programlarında ise *kamu yararı, çeşitlilik (farklılık)* bireysel haklar, yardımsızlık, duyarlılık, hoşgörü, bilimsellik,

dayanışma ve çatışmaları önleme değerleri sık vurgulanmaktadır. Bu sonuç NCSS amaçlar ile örtüşmektedir (NCSS, 2010). Çeşitlilik (farklılık) değerinin kazanımı ile öğrencilere yeni bakışlar, yeni fikirler ve birlikte yaşama yolları sağlanmış olur. Ayrıca bu değerın kazanımı ile öğrenciler yabancılaşma ve ayrışma ile ortaya çıkan toplumsal çatışmalarla nasıl baş edebileceğini de öğrenmektedirler (Chapin, 2009; NCSS, 2010; Zarillo, 2004). Bireysel haklar değeri I. kademe öğretim programında yer alan kazanımların aksine burada temel hak ve özgürlükler içeren kazanımlarda vurgulanmaktadır. Yardımseverlik değeri I. kademe öğretim programında olduğu gibi ihtiyacı olana yardım etme şeklinde vurgulanmıştır. Duyarlılık değeri doğal çevreye duyarlılık, hoş görü değeri farklılıkları hoş görme, bilimsellik değeri bilimsel düşünceye önem verme, çatışmaları önleme değeri uzlaşma ve problem çözme, dayanışma değeri ise işbirliği alt temaları içerisinde yer alan kazanımlar ile vurgulanmıştır. Ortaya çıkan bu sonuç NCSS'nin (2010) amaçlarıyla örtüşmektedir. ABD II. kademe öğretim programında adalet, sorumluluk, kendini disipline etme, saygı, demokrasi ve estetik değerleri az vurgulanan değerler olmuştur.

ABD'de NCSS tarafından I. kademe için önerilen sosyal bilgiler öğretim programlarında, vatanseverlik, bağımsızlık, estetik, temizlik, barış değeri ve II. kademedeki vatanseverlik, bağımsızlık, çalışkanlık, dürüstlük ve barış değeri ile ilgili her hangi bir kazanım ile karşılaşılmasıdır. ABD sosyal bilgiler öğretim programlarında vatanseverlik, bağımsızlık ve barış gibi değerlerin öğretilmesi tavsiye edilmesine rağmen kazanımlarda yer almaması bir tutarsızlık gibi görünse de bugün ilköğretim okullarında okutulmakta olan sosyal bilgiler ders kitaplarında bu değer ile ilgili konularla sıkça karşılaşmaktadır. Örneğin dördüncü sınıfta okutulan sosyal bilgiler ders kitabında "gerçek Amerikan kahramanları", "Amerikan mirası" vb. konular vatanseverlik değerinin okullarda öğretildiğini göstermektedir (Bacon ve ark., 2005). Buna karşın Türkiye I. ve II. kademe sosyal bilgiler öğretim programında kendini disipline etme, kamu yararı, çeşitlilik (farklılık), çatışmaları önleme ve demokrasi değerleri ile ilgili herhangi bir kazanım ile karşılaşılmasıdır. Ancak çeşitlilik (farklılık) sosyal bilgiler programında farklılıklara karşı saygılı olma alt teması altındaki kazanımlarda yer almıştır (MEB, 2011a, 2011b).

Comparison of Elementary Social Studies Curricula of Turkey and the United States on Values Education*

Zihni MEREY^a
Gazi University

Zafer KUŞ
Ahi Evran University

Kadir KARATEKİN
Kastamonu University

Abstract

The purpose of this study is to compare the social studies teaching curricula of Turkey and the United States in terms of values education. The study is a model case study that relies upon one of the qualitative research methods. The data come from the elementary social studies curricula of both countries through the documents analysis method. The results of the study demonstrate that the social studies' curriculum of Turkey has more emphasis on individual and social values such as sensitivity, responsibility, solidarity, science, philanthropy, and patriotism, etc. On the other hand, the social studies curricula of the United States lays more emphasis on individual and social values such as sensitivity, science, responsibility, solidarity, and respect for individual rights, as well as democratic values such as diversity (difference), public good, and prevention of conflict.

Key Words

Values, Social Studies, Social Studies Curricula, Turkey, the United States.

A value is a belief about whether or not something is desirable (Güngör, 1978). Values are the standards we use to judge human behavior (Chapin, 2009; NCSS Task Force, 1989; Van Cleaf, 1991; Zarrillo, 2004). It is required that some values should be gained by each individual to enter into educational system in order to maintain harmony in the society and to get the society focused on the same target by gathering the society around the same goal. Values education plays an important role in transmitting values and culture to future generations (Tezcan, 1991).

Based on these ideas, it is a fact that in our country, Turkey, special importance is given to values education, similar to many other countries. In social studies courses for first and second level (grades 4-5 and 6-7 respectively), in which an instructional curriculum has been implemented since 2005, values and values education have been discussed and values which must be instilled in students have been identified (Keskin, 2008; Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2011a, 2011b; Yel & Aladağ, 2009).

There is a very important place for values education in the United States, with the Center for Civic Education having established certain standards for values education. Several values have been treated as basic values in social studies teaching, and they have been recommended to be taught at the elementary level as basic values. These values are an individual's fundamental rights and freedoms (right to life, liberty ... etc.), including the pursuit of happiness, justice, equal opportunity, diversity, integrity, patriotism and responsibility (Chapin, 2009; Chapin & Messick, 2002; Hoge, Field, Foster, & Nickell, 2004; Parker, 2009; Seefeldt, 1997; Van Cleaf, 1991; Zarrillo, 2004). It is commonly believed that there is a consensus among Americans that these values should be con-

* This study was presented at the Values Education Symposium, October 26-28, 2011, Eskişehir Osmangazi University, Eskişehir, Turkey.

a Zihni MEREY is currently a research assistant at the Department of Social Studies Teaching. Her research interests include citizenship education, human rights (children rights), human rights education, democracy education, values education, and social studies education. Correspondence: Resech. Assist. Zihni MEREY, Gazi University, Faculty of Education, Department of Social Studies Teaching, 06400 Ankara/Turkey. E-mail: zihnimerey@yahoo.com Phone: +90 312 212 9806.

sidered important. The philosophical foundations of democratic values depend on the Declaration of Independence, the Constitution of the United States, the Bill of Rights, the Seneca Falls Resolution, the speeches of Martin Luther King Jr., and Abraham Lincoln's statements (Parker).

In addition to the democratic values expressed above, in the United States some values and concepts related to the values education such as open-mindedness, fairness, justice, constitutionality, point of view, internationality, unity, freedom, pluralism, democracy, order, equity, effectiveness, privacy, faith, the government, co-operation, nationhood, participation in decisions, self-discipline (self-control, self-confidence), authority, freedom, self-esteem, loyalty, respect, security, prevention of conflict, strength, tolerance, honor, leadership, civil society, reconciliation, and becoming a citizen are recommended as topics for teaching at different levels of education (Ellis, 2002; Sunal & Haas, 2005). Also, the National Curriculum Standards for Social Studies: A framework for Teaching, Learning, and Assessment prepared by the National Council for the Social Studies (NCSS) recommends that all states teach four categories of values (NCSS, 1994, 2010). These are Individual rights (right to dignity, right to liberty, right to security, right to equality of opportunity, right to justice, right to privacy, right to privacy, and right to private ownership of property), Individual freedoms (freedom to participate in political process, freedom of worship, freedom of thought, freedom of conscience, freedom of assembly, freedom of inquiry, and freedom of expression), Individual responsibilities, (to respect human life, to respect the rights of others, to be tolerance of different points of view, to be honest, to be compassionate, to demonstrate self-control, to participate in the democratic process, to respect the property of others, and to work for the public interest), and Values related to social conditions, religious views (or beliefs) and government (or governmental issues) (the need for accepted laws by the society, protection of minority groups, legitimacy of the government, respect and protection shown by the government to the individual's rights and freedoms, and the government working for the common good.)

As can be seen from the above, it is a fact that values education has a significant place in the social studies curriculums of both countries. When the literature is examined, it is clear that many research studies related to values education have been conducted in recent years (Akengin, Tuncel, Şirin, &

Sargin, 2009; Baydar, 2009; Bennett, 2006; Brady, 2011; Demircioğlu & Tokdemir, 2008; Demirhan Işcan, 2011; Dilmaç, 2007; Dilmaç & Ekşi, 2007; Doğanay, 2006; Ekşi, 2003; Kale, 2007; Kan, 2010; Katılmış, Ekşi, & Öztürk., 2010; Kenan, 2009; Kıncaç & Işık, 2005; Koç, 2007; Lapega et al., 2011; Sarı, 2005; Tezgel, 2006; Topkaya & Yavuz, 2011; Tozlu & Topsakal, 2007; Yiğittir & Öcal, 2011; Wasburn, 1997; Xiaoman, 2006). In Turkey, the number of studies focusing on values education has increased in the last decade. Research associated with values education in the United States dates back beyond ten years. However, comparative research related to values education at the elementary school level is very limited. In this respect, it is believed that determining the extent to which values education is emphasized in these countries' curriculums and which values are given more importance in their curriculums will contribute to the expansion of knowledge in this field. In addition, this research was conducted based on the belief that knowing the extent to which values appear in the curriculum of social studies courses in elementary school will be beneficial for further research in this field.

Method

Research Model

This study adopts the *case study model*, a qualitative research methodology. A case study model is a research study strategy that seeks social facts of a small group of individuals in their natural environment. This model aims to describe the sample in significant detail (Bloor & Wood, 2006). The most fundamental feature of the qualitative case study lies in the detailed investigation of a case. From this perspective, this study considers the social studies education curricula in Turkey and the United States as a social fact and strives to use these facts to reach relative conclusions.

Study Sample

In this study, the latest editions of social studies education curricula for first level (4th and 5th grade), and second level (6th and 7th grade) in Turkey and the United States were examined. The Turkish Social Sciences Education Curriculum examined in this study was revised by the Ministry of Education's Department of Publications in 2011 and has been significantly updated accordingly. As for the United States' Social Studies Education curriculum, a

lack of certain standards at the federal level gives way to different implementations for curriculum in different states. Thus, in this study the *National Curriculum Standards for Social Studies (Expectations of Excellence)* National Council for the Social Studies and *National Curriculum Standards for Social Studies: A Framework for Teaching, Learning and Assessment* social studies education curriculum, a guide prepared by the National Council for the Social Studies (NCSS) in 1994 (last revised in 2010) was adopted. It should be noted, though, that these standards only serve as a recommendation to the states. Often, in case studies, examination of a constricted system is described (Bloor & Wood, 2006). From the understanding content analysis; social studies education curricula for First Level (4th and 5th grade), and second level (6th and 7th grade) in Turkey, and the *National Curriculum Standards for Social Studies: A Framework for Teaching, Learning and Assessment* in the United States were considered as constricted systems, and a sample group was formed. Since first level (4th and 5th grade), and second level (6th and 7th grade) are the levels at which social Studies Education is presented in Turkey, these levels were selected for our study. Accordingly, a second a sample group was formed comprising social studies curricula in the United States that are taught to students of the same age group. Based upon this, in the study 328 objectives were examined in the constricted systems aforementioned.

Data Collection and Analysis

In this study, document analysis was utilized in order to cross examine the inclusion of *values education* in Turkish and United States' elementary level Social Studies Instruction Curricula. Document analysis comprises examination of written materials that include information about social fact(s) which is (are) subject to examination. In the analysis of the documents, the primary analytical method was induction analysis. The main purpose in an induction analysis is to be able to understand concepts and relationships that may explain the collected data. The following processes (following the stages of coding of data, finding themes, adjusting and explaining data according to codes and themes, and interpretation of the findings of the analysis) were implemented in terms of induction analysis.

A form was created in order to study the values in both countries' social sciences curricula. This form is based on 19 (nineteen) values targeted at the 1st level elementary social sciences and 14 (fourteen)

values targeted at the 2nd level elementary social sciences curricula in Turkey. On the other hand, the form is based on 16 (sixteen) values targeted at the 1st level elementary and 15 (fifteen) values targeted at the 2nd level elementary social sciences curricula in the United States. For qualitative studies, in order to increase internal validity and prevent observer bias from affecting the study, it is recommended to have more than one person observe and interview (Büyükoztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2008). Therefore, all the gains in the program were read and coded in the relevant open, blind, and near values boxes. Two separate groups of analyses results done by researchers were compared and checked for compliance. Upon defining number of agreements and disagreements, the reliability of the study was calculated using Miles and Huberman's (1994) formula ($\text{Reliability} = \frac{\text{agreements}}{\text{agreements} + \text{disagreements}}$). This calculation gives the result as 0.87 for inter-expert compliance, suggesting strong agreement. When there was no compliance between two experts, a third expert was consulted with and the result was recorded in the relevant box. Upon aggregating the coding, sub-themes were created under the 19 values on the first level and the 14 values on the second level of Turkish social sciences curricula. For the United States' curricula, findings were presented under 16 first level and 15 second level values. On the presentation, objectives in the curricula were quoted directly. Since the unprinted, revised, and updated social sciences curriculum was used in this study, page numbers for related objectives in the 2nd level (6th-7th grades) were not cited.

Discussion

Most frequently emphasized values in 1st level Turkish elementary social sciences curriculum are sensibility, solidarity, helpfulness, being scientific, patriotism, individual rights, love, independence, unity of the family, respect, and being healthy. These results, obtained on the 1st level curriculum, are in parallel with Keskin's (2008) study. Keskin defined sensibility and responsibility as the most frequently emphasized values in 1st level elementary social sciences curriculum. This study also parallels the study of Kuş, Merey, and Karatekin (2011) who defined responsibility, sensibility, solidarity, helpfulness, and being scientific as most frequently emphasized values in elementary social sciences textbooks (4th – 5th grades). This result is in compliance with the values stated in the principal objectives of the National Education Law numbered 1739 and

in the overall goals of elementary social sciences instruction (MEB, 2011a). Least frequently stated values in Turkish first level elementary curricula are justice, being a hard worker, peace, hospitality, being aesthetic, paying attention to cleanliness, and honesty. This result also parallels the study of Kuş et al. (2011). They also defined tolerance, aesthetics, and honesty as the least frequently stated values in 4th and 5th grade social sciences textbooks.

Individual rights, public good, diversity (variety), sensibility, being scientific, responsibility, conflict prevention, democracy, and tolerance are the most frequently stated values in the United States social sciences first level curriculum. This result is in compliance with values in the draft curriculum recommended by NCSS as social sciences curriculum (NCSS, 1994, 2010). Helpfulness, self-discipline, solidarity, honesty, respect, love, and justice are the least frequently stated values in the United States social sciences first level curriculum.

Sensibility, responsibility, solidarity, individual rights, being scientific, and tolerance are the most frequently stated values in Turkish social sciences second level curriculum. This result in the second level curriculum parallels Keskin's (2008) studies. Keskin defined sensibility, responsibility, and being scientific as the most frequently stated values in second level social sciences curriculum. Helpfulness, being a hard worker, justice, peace, honesty, being aesthetic, and respect are the least stated values in Turkish second level social sciences curriculum. No gains were stated for values of paying attention to being healthy, paying attention to family unity, love, paying attention to cleanliness, and hospitality in Turkish social sciences second level curriculum. This result matches with the values recommended to be directly taught in social sciences classes, by MEB (2011a, 2011b).

In the United States second level social sciences curriculum, public good, diversity (variety), individual rights, helpfulness, tolerance, being scientific, solidarity, and conflict prevention are the most frequently stated values. This result corresponds to NCSS objectives (NCSS, 2010). Gaining diversity (variety) value provides students with new perspectives, new ideas, and ways of coexistence. In addition, gaining this value, students learn how to deal with social conflicts caused by estrangement and polarization (Chapin, 2009; NCSS, 2010; Zarrillo, 2004). The sensibility value is emphasized with gains within the sub-theme of being sensible towards natural environment. As such, the tolerance value is emphasized with gains of tolerating diversity; the

being scientific value is emphasized with gains of paying attention to thinking scientifically; the conflict prevention value is emphasized with gains of reconciliation and problem solving; and the solidarity value is emphasized with gains of cooperation. This result corresponds to NCSS (2010) objectives. Justice, responsibility, self-discipline, respect, democracy, and aesthetics are the least frequently stated values in the United States second level curricula.

No gains for patriotism, independence, being aesthetic, cleanliness, or peace values at the first level and no gains for patriotism, independence, being a hard worker, honesty, and peace values were recorded at the second level of United States' social sciences curricula recommended by NCSS. Even if it looks like a contradiction for values of patriotism, independence, and peace not to be found among gains in the United States social sciences curricula despite being recommended, today topics related to these values are often included in elementary social sciences textbooks. For instance, topics such as "real American heroes", "American heritage", etc. in fourth grade social sciences textbooks indicate that the patriotism value is included in the curriculum (Bacon et al., 2005). On the other hand, gains in values of self-discipline, public good, diversity (variety), conflict prevention, and democracy were not recorded in Turkish first and second level elementary social sciences curricula. However, diversity (variety) takes place under the subtheme of respect towards diversity in social sciences curriculum (MEB, 2011a, 2011b).

References/Kaynakça

- Akengin, H., Tuncel, G., Şirin, A., & Sargin, S. (2009). A Comparative study on value ranking of the Turkish teaching department students in two universities. *College Student Journal*, 43, 1191-1203.
- Bacon, P., Bencloski, J., Buggey, J., Cunha, S., Fournier, E., Frank, R., et al. (2005). *Primary school social studies United States textbook 4* (ed. M. J. Berson.). Newyork: Harcourt School Publishers.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan soruların değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Bennett, W. J. (2006). The teacher, the curriculum, and values education development. *New Directions for Higher Education*, 31, 27-34.

- Bloor, M., & Wood, F. (2006). *Keywords in qualitative methods*. London: Sage.
- Brady, L. (2011). Teacher values and relationship: Factors in values education. *Australian Journal of Teacher Education*, 36, 5-29.
- Büyükköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Chapin J. R., & Messick R. G. (2002). *Elementary social studies (A practical guide)*. New Jersey: A Person Education Company.
- Chapin, J. R. (2009). *Elementary social studies a practical guide*. New Jersey: Perason Education, Inc.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6, 69-82.
- Demirhan İşcan, I. C. (2011). Values education and some suggestions to teachers Hacettepe University. *Journal of Education*, 40, 245-255.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencilerine verilen insani değerler eğitim programının etkililiğinin sınanması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dilmaç, B. ve Ekşi, H., (2007). Değerler eğitiminde temel tartışmalar ve temel yaklaşımlar. *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, 14, 21-29.
- Doğanay, A. (2006). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 255-286). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1, 79-96.
- Ellis, A. K. (2002). *Teaching and learning elementary social studies*. Boston: A Pearson Education Company.
- Güngör, E. (1978). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollandalı Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları, 8.
- Hoge, J. D., Field, S. L., Foster, S. J., & Nickell, P. (2004). *Real-world investigations for social studies (Inquiries for middle and high school students based on the ten NCSS standards)*. New Jersey: Pearson Education, Inc., Upper Saddle River.
- Kale, N. (2007). Nasıl bir değerler eğitimi? *Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* içinde (s. 313-322). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 138-145.
- Katılmış, A., Ekşi, H. ve Öztürk, C. (2010). Sosyal bilgiler dersi kazanımlarıyla bütünleştirilmiş bilimsellik odaklı karakter eğitimi programının etkililiği. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 50-87.
- Kenan S. (2009). Modern eğitimde kaybolan nokta: Değerler eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9, 259-295.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kıncal, R. ve Isık, H. (2005). Elementary school principal's level of practicing democratic values. *International Journal of Educational Reform*, 14 (3), 326-333.
- Koç, K. (2007). *İlköğretim 7. sınıflarda okutulan vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinde öğrenciye kazandırılması amaçlanan evrensel değerlere ilişkin tutumlar üzerinde öğretim sürecinin etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Kuş, Z., Merey, Z. ve Karatekin, K. (2011, Ekim). *İlköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler üzerine nitel bir çalışma (Milli Eğitim Yayınları örneği)*. Değerler Eğitimi Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Lepage, P., Akar, H., Temli, Y., Şen, D., Hasser, N., & Ivins, I. (2011). Comparing teachers' views on morality and moral education, a comparative study in Turkey and the United States. *Teaching and Teacher Education*, 2, 366-375.
- Miles, M. B., & Huberman A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded source book*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2011a). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4-5 sınıflar öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Yazar. [Bu program taslağı 28 Eylül 2011 tarihinde Talim Terbiye Kurulundan gözden geçirelerek güncellenen taslağı alınmıştır]
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2011b). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6-7 sınıflar öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Yazar. [Bu program taslağı 28 Eylül 2011 tarihinde Talim Terbiye Kurulundan gözden geçirelerek güncellenen taslağı alınmıştır]
- National Council for the Social Studies (NCSS). (1994). *National council for the social studies: Expectations of excellence, national curriculum standards for social studies*. Washington, D.C.: NCSS.
- National Council for the Social Studies (NCSS). (2010). *National council for the social studies. National curriculum standards for social studies: A framework for teaching, learning, and assessment*. Washington, D.C.: NCSS.
- NCSS Task Force on Scope and sequence. (1989). In search of a scope and sequence for social studies. *Social Education*, 53, 376-387.
- Parker, W. C. (2009). *Social studies in elementary education*. Boston: Perason Education Inc.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 73-88.
- Seefeldt, C. (1997). *Social studies fort the preschool - primary child*. New Jersey: Prentice - Hall, Inc.
- Sunal, C. S., & Haas, M. E. (2005). *Social studies for the elementary and middle grades: A constructivist approach*. Boston: Pearson Education, Inc.
- Tezcan, M. (1991). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Gelişim Yayınevi.
- Tezgel, R. (2006). Yeni ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programında insan hakları ve değer eğitimi. II. *Uygulamalı Etik Kongresi Bildiri Kitabı* içinde (s. 637-645). Ankara: ODTÜ Yayınları.
- Topkaya, E. Z., & Yavuz, A. (2011). Democratic values and teacher self-efficacy perceptions: A case of pre-service english language teachers in Turkey. *Australian Journal of Teacher Education*, 36, 32-49.
- Tozlu, N. ve Topsakal, C. (2007). Avrupa birliğine uyum çerçevesinde değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s.177-202). İstanbul.
- Van Cleaf, D. W. (1991). *Action in elementary social studies*. New Jersey: Parentice Hall, Englewood Clif.
- Wasburn, L. H. (1997). Accounts of slavery: An analysis of United States history textbooks from 1900 to 1992. *Theory and Research in Social Education*, 25, 470-91.

Xiaoman, Z. (2006). Moral education and values education in curriculum reform in China. *Frontiers of Education in China*, 2, 191-200.

Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). Sosyal bilgilerde değerler öğretimi. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 243-265). Ankara: Pegem Akademi.

Yigittir, S. ve Öcal, A. (2011). Lise tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13 (20), 117-124.

Zarrillo, J. J. (2004). *Teaching elementary social studies principles and applications*. New Jersey: Perason Merrill Parentice Hall.